

ten we een aardige begroeiing van het Dwergbiezenverbond (*Nanocyperion*) met *Cyperus flavescent* (Geel cypergras) en *Centunculus minimus* (Dwergbloem). Hier komen ook fraaie bloemrijke hooilandjes voor met o.a. *Ophioglossum vulgatum* (Addertong), *Parnassia palustris*, *Inula salicina* (Wilgeblad-alant) *Cirsium canum* (een distelsoort), *Gratiola officinalis* (Genadekruid) en *Trifolium montanum* (Bergklaver).

Bij Kishytta, een dorp met door koeien getrokken boerenkarren en toch ook een enkele tractor, waar de mensen barre-

voets over de weg gaan, zagen we „zure“ beukenbossen met als bodembegroeiers *Vaccinium myrtillus* (Blauwe bosbes), *Luzula luzuloides* (Witte veldbies), *Prenanthes purpurea* (Hazesla), *Lycopodium clavatum* (Grote wolfsklauw), *Leucobryum glaucum* (Kussentjesmos) en de in Hongarije zeldzame *Calluna vulgaris* (Struikheide).

Wij hebben slechts enkele grepen kunnen doen uit het vele dat Hongarije te bieden heeft. Het zal wel duidelijk zijn, dat het ten onrechte door zo weinig Nederlanders bezocht wordt.

Litteratuur:

1. Boros, A., 1960. Bryogeographie und Bryoflora Ungarns. Budapest.
2. Endes, M., 1970. Die Kurzzeihenlerche. Neu Brehmbücherei.
3. Fintha, F. I., 1975. Madárcönologiai vizsgálatok a Hortobágyon. Hajdüböszörmény.
4. Frisch, K., 1922. Exkursionsflora für Österreich. Dritte umgearbeitete Auflage. Wien. Fotogr. herdruk 1973.
5. Generalkarte 1:200.000. Blad 37° 46' Maria Theresiopel (Subotica), 36° 46' Fünfkirchen (Pécs), 36° 47' Stuhlweissenburg (Székesfehérvár), 35° 47' Pápa, 35° 48' Pressburg (Bratislava), 37° 48' Budapest, Losoncz (Lucenec), 37° 47' Budapest, Kecskemét, 38° 48' Miskolc.
6. Hoyer, E., 1978. Ornithologische Notizen aus der Puszta Hortobágyi. Der Falke, p. 16-20.
7. Jávorka, S. en Csapody, V., 1972. Erdő mező virágai. A magyar flóra színes kisatlasz. Budapest.
8. Id., 1975. Iconographia florae partis austro-orientalis europae orientalis. (Iconography of the flora of the south-east part of Central-Europe). Budapest.
9. Keve, A., 1960. Magyarország madarainak névjegyzéke (Nomenclator avium hungariae). Hongaars en Duits. Budapest.
10. Kovács, M., 1962. Die Moortwiesen Ungarns. Budapest.
11. Soo, R.: Die Vegetation und die Entstehung der ungarischen Puszta. Journal of Ecology, 1929, p. 329-350.
12. Soo, R. en Kárpáti, Z., 1968. Növényhatározó. Magyar Flóra, 11 Kötet. Budapest.
- 13a. Turistatérképe. A Bükk hegység (toeristenkaart 1:60.000).
- 13b. id. A Matra hegység (id. 1:60.000).
- 13c. id. Zempléni hegység (id. ± 1:70.000).
14. Warren, H., 1971. Schetsen uit het Hongaarse volksleven. Amsterdam.
15. Wagner, H. en Wendelberger, G., 1956. Exkursionsführer für die XI internationale Pflanzengeographische Exkursion durch die Ostalpen. Veröffent. des Instituts für angewandte Pflanzensoz. des Landes Kärnten. Wien.

Het Duinzwenkgras (*Vulpia membranacea* Dum.) nu ook in Nederland

H. C. GREVEN

Het geslacht *Vulpia* (Gmel., 1806) omvat ongeveer 30 soorten, die vrijwel alle

eenjarig zijn en verspreid over de gehele wereld voorkomen. De taxonomische

plaats van dit geslacht was lange tijd onduidelijk en in de *Prodromus Florae Batavae* van 1916 zoekt men het dan ook tevergeefs. De bekende Amerikaanse graminoloog Hitchcock heeft in zijn „Manual of the grasses of the United States” een aparte sectie *Vulpia* binnen het geslacht *Festuca* onderscheiden.

In het grassendeel van de *Flora Neerlandica* van 1951 wordt echter *Vulpia* als afzonderlijk geslacht vermeld met 10 in ons land gevonden soorten, waarvan 8 adventief en twee behorend tot de Nederlandse flora. De twee Nederlandse soorten zijn het Eekhoorngras (*V. bromoides*) en het Langbaardgras (*V. myuros*). De laatste soort is verreweg het meest algemeen en een ieder die regelmatig tussen Amsterdam en Rotterdam met de trein reist, kan op elk tussengelegen station Langbaardgras waarnemen, vaak zelfs tot op het perron. In de omgeving van het Hollandse Spoor te Den Haag is deze soort opmerkelijk algemeen en vormt ze over grote afstanden wuivende velden langs de rails die in het voorjaar opvallen door hun tere groen en in de zomer snel strogeel verkleuren. In Europa komen de meeste *Vulpia*-soorten voor in het mediterrane gebied, maar de zaden verspreiden zich gemakkelijk, vandaar de vele adventieve vondsten. De planten komen echter de winter niet door met uitzondering van de twee bovengenoemde inheemse soorten die wel winterhard zijn. Het is opmerkelijk dat men de *Vulpia*'s jarenlang heeft ondergebracht bij het geslacht *Festuca*, daar *Vulpia*'s als zodanig in het veld op het eerste gezicht zijn te onderscheiden door hun vrijwel steeds zachtgroene, lange pluimen, waarvan de aartjes zich voor het merendeel aan één zijde van de hoofdas bevinden en alle

dezelfde kant op wijzen.

Bij een bezoek aan het strand te Renesse (Schouwen-Duiveland) in mei 1978 was het dan ook niet moeilijk om een aldaar in het binnenduin groeiend groepje grassen direct te herkennen als *Vulpia*'s. De rechtop staande dichte bloeipluimen duiden echter op een mij onbekende soort, zodat ik enige exemplaren verzamelde om ze thuis te bekijken.

Al determinerend kwam ik op *Vulpia membranacea* (L.) Dum. terecht, een soort die door Hubbard in zijn voortreffelijke boekje „Grasses” met Dune fescue wordt aangeduid en in de sleutel van de andere *Vulpia*'s wordt afgescheiden door zijn lange kroonkafjes (8-16 mm) met tot 25 mm lange naalden en kelkkafjes welke opvallend sterk verschillen in lengte, de onderste 0,2-1,6 mm en de bovenste 10-14 mm lang; verder is de stijf, rechtopstaande, dichte bloeipluim een goed kenmerk waardoor de soort zich in het veld gemakkelijk laat onderscheiden van andere in Nederland voorkomende *Vulpia*'s. In de *Flora Neerlandica* wordt deze soort vermeld als zijnde adventief te Barchem, Wormerveer en Amsterdam. Drs. Mennema van het Rijksherbarium te Leiden was zo vriendelijk het materiaal ter controle toe te zenden aan Dr. P. Auquier, een grassenspecialist verbonden aan de universiteit van Luik (België). Deze bevestigde de determinatie en zond een publikatie van zijn hand mee, getiteld „Decouverte de *Vulpia fasciculata* (Forsk.) Samp. sur le littoral Belge”.

In dit artikel beschrijft Auquier een vondst van *Vulpia fasciculata* (= *V. membranacea*) in 1977 aan de Belgische kust te Middelkerke en roept dan het probleem op van de indigeniteit van de soort in België, daar deze tot op dat

moment slechts één keer was verzameld in het binnenland op een adventiefplaats. De vondst in Middelkerke is echter vergelijkbaar met de vondst te Renesse daar de soort thuis hoort in de binnenduinen van het mediterrane gebied en de Franse westkust. Hubbard vermeldt de soort als een lokaal gras van de zandduinen, spaarzaam verspreid langs de kust van Engeland en Wales, echter talrijker op de Kanaaleilanden. Bij een tweede bezoek op de vindplaats te Renesse, begin juli, werd een foto gemaakt van de nu uitgebloeide en reeds geelbruin verkleurde planten, welke uitstekend zaad hadden gezet (fig. 1). Tevens werd een vegetatiekundige opname gemaakt (zie hieronder).

Opname 9 juli 1978. Opp. 4 m²; bedekking 75%.

Kruidlaag:

<i>Vulpia membranacea</i>	4
<i>Rubus caesius</i>	2
<i>Cerastium semidecandrum</i>	2
<i>Humulus lupulus</i>	1
<i>Sisymbrium altissimum</i>	1
<i>Senecio jacobaea</i>	1
<i>Rumex acetosella</i>	1
<i>Anthriscus caucalis</i>	+
<i>Erodium cicutarium dunense</i>	+
<i>Galium aparine</i>	+
<i>Urtica dioica</i>	+
<i>Crepis capillaris</i>	+
<i>Bromus sterilis</i>	+
Moslaag:	
<i>Ceratodon purpureus</i>	1
<i>Bryum capillare</i>	1
<i>Bryum argenteum</i>	+

Het voorkomen van enkele ruderaal soorten in deze opname is te verklaren doordat hier een doorbraak werd gemaakt naar het strand, hetgeen een situatie opleverde waar ruderaal elementen nog jaren stand kunnen houden.

De titel van dit verhaal – Het Duinzwenkgras nu ook in Nederland – vraagt om twee redenen een verklaring.

Ten eerste de (nog) niet bestaande Ne-

Fig. 1. Duinzwenkgras (*Vulpia membranacea* Dum.) in het binnenduin te Renesse.

derlandse naam die ik hierbij voorstel en die aansluit bij de Engelse naam, Dune fescue, en de Duitse naam, Dünenfegerschwingel, en ten tweede het – nu ook in Nederland –.

Dit laatste houdt in dat ik de soort als inheems zou willen beschouwen en wel op grond van het voorkomen op een natuurlijke standplaats (de vorige vondsten waren duidelijk alle adventief) en tegen de achtergrond van de recente vondst in het Belgische Middelkerke. Het hangt er natuurlijk van af of deze *Vulpia* stand zal houden en zich zal kunnen verspreiden in de komende jaren, maar het is duidelijk dat de soort aan de noordgrens van zijn verspreidingsgebied zit en mogelijk door de warme zomers en zachte winters van de afgelopen jaren haar areaal naar het noorden heeft kunnen uitbreiden. Deze laatste veronderstelling wordt gevoed door enkele andere recente vondsten van planten uit

zuidelijker streken zoals Tengere distel (*Carduus tenuiflorus*), Duinbergvlas (*Thesium humifusum*) en Grote rietor-

chis (*Dactylorhiza elata*). Mennema schrijft hier enthousiast over in „Gorteria” (zie literatuur).

Litteratuur:

- Mennema, J. 1977. Een floristisch opmerkelijk jaar. *Gorteria* 8(9): 159-168.
 Auquier, P., 1977. Decouverte de *Vulpia fasciculata* (Forsk.) Samp. sur le littoral Belge.
 Sipkes, C. 1978. De zachte winters en enkele nieuwe planten voor ons land. *D.L.N.* 81: 9-11.

Summary

Author mentions a floristically interesting record of *Vulpia membranacea* (L.) Dum. from the dunes near Renesse (prov. of Zeeland) and suggests on the grounds of its natural habitat and a similar recent record in the dunes near Middelkerke (Belgium) that the species could be conceived as a new Dutch indigene.

Vragen en korte mededelingen

Azuurmees

In onze achtertuin ca. 2 meter achter het raam van de kamer is een voedertafeltje geplaatst, dat wij dagelijks voorzien van tafelresten zoals broodkruimels en kaas-korstjes. Daarnaast voeren wij 's winters ook vogelzaad en vetbollen. Op 1 april jl. nam ik daar 's ochtends een - voorzover mij bekend - wel heel zeldzame bezoeker waar: een meesje, duidelijk groter dan een Pimpelmees en ook wat „wolliger” in de veren, overwegend witachtig. Vooral de kop was opvallend wit, terwijl aan hals en borst een zweem van blauw duidelijk zichtbaar was. Na een korte inspectie vloog het diertje in de struiken, naderhand heb ik het niet meer gezien. Volgens mijn determinatie m.b.v. Petersen's Vogelgids kan het niet anders dan een Azuurmees (*Parus cyanus*) geweest zijn, een meesoort die normaal in ons land niet voorkomt. Of weet iemand een andere mogelijkheid?

1272 EC Huizen. JAN HILCO FRIJLINK.
 Cesar Francklaan 10.

De lotgevallen van de Stekende wolfsklauw op Schiermonnikoog

In 1972 vonden mijn vrouw en ik in de zg. Tweede Dennen, een bos ten NO. van het dorp Oosterburen op Schiermonnikoog, een groot aantal planten van de in ons land zeer zeldzame Stekende wolfsklauw, *Lycopodium annotinum* L.

Aangezien we dachten dat deze zeer rijke vindplaats wel bekend zou zijn, besteedden we er toen geen verdere aandacht aan. Inderdaad bleek uit de lijst van plantensoorten, waargenomen in de periode 1961-1968 op het eiland (samengesteld door medewerkers van het laboratorium voor plantenecologie van de Rijksuniversiteit te Groningen), dat de soort sedert 1963 uit hetzelfde dennenbos bekend is. De door Gremmen en Kremers samengestelde lijst van de flora van de Nederlandse, Duitse en Deense Waddeneilanden (uitge-

geven door de afdeling Geobotanie van de universiteit van Nijmegen, 1971) vermeldt naast Schiermonnikoog ook Terschelling. Raadpleging van de in de betreffende lijst opgenomen literatuur (*Gorteria* 4, p. 32, 1968) wees uit dat op Terschelling twee vindplaatsen zijn, één bij de Noordsvaarder, één bij de Boschplaat. Van Ooststroom, die deze vindplaatsen publiceerde, maakt geen melding van de standplaats op Terschelling. Westhoff c.s. (Wilde Planten deel 1, p. 252, 1970) geven over de vindplaats bij de Boschplaat uitsluitend: de soort komt daar voor in de Wintergroen-Kruipwilgheide. Op Schiermonnikoog staat *L. annotinum* in een in de eerste helft van deze eeuw door de toenmalige bezitter van het eiland, graaf von Bernsdorff, aangeplant dennenbos, bestaande uit Oostenrijkse en Corsicaanse den (*Pinus nigra* Arn. ssp. *nigra* en *laricio*).

We kennen alleen deze rijke vindplaats in dat bos, maar het is niet uitgesloten dat er nog meer voorkomen. De planten groeien in een groot praktisch gesloten dek op een noordhelling aan de rand van het bos, niet sterk beschadwd. Er omheen stonden enkele kleine Lijsterbes-struiken en verder stond er Duinriet.

In de Flora van Nederland, deel I, 1948, deelt A. Kloos mede dat de soort in ons land weinig fructificeert, hetgeen vermoedelijk toegeschreven zou moeten worden aan gebrek aan licht. Op Schiermonnikoog hebben de planten zeer beslist niet van lichtgebrek te lijden gehad, doch in 1972 bleken zij geen van alle te fructificeren. Merkwaardig is dat door Barkman (Correspondentieblad, 11, p. 112-116, 1958) bij een populatie in een gemengd dennen-eikenbos bij Spier (Drente) zeer rijkelijk fructificatie werd waargenomen, terwijl bij Lhee (eveneens Drente) in een bosloos stuifzand-heidegebied slechts enkele steriele planten werden aangetroffen.

De groeiplaats werd door ons in 1974 opnieuw bezocht. De plek besloeg nu minstens 25 m² en breidde zich, evenals Barkman dat voor Spier vermeldt, met een gesloten front uit. Twee strobili konden wij in totaal